

vexilologie

127

ISSN 1211-2615

ZPRAVODAJ VEXILOLOGICKÉHO KLUBU V PRAZE 3

foto Petr Exner

vexilologie

127

ISSN 1211-2615

ZPRAVODAJ VEXILOLOGICKÉHO KLUBU V PRAZE 3

Josef Česák

VEXILOLOGICKÝ NEZMAR (K 10. výročí České republiky a její staronové vlajky)

Zatím co heraldiku řadíme spíše do oblasti umění než vědy, vexilologie patří nesporně mezi vědní disciplíny, byť tak zvané pomocné. Důkazem jsou markantní styčné body nejen s uznávanými vědami společenskými, ale i všemi vědami přírodními, tedy nejen třeba s chemií (přes nauku o barvách – chromatologii), nýbrž i vědami tak abstraktními, jako je matematika (viz složitý výpočet optické vyváženosti francouzské trikolory pro námořní praxi!), nebo tak „metafyzickými“, jako je astronomie (viz konkrétní souhvězdí na brazilské vlajce, podle nichž se údajně orientoval admirál Cabral při své objevitelské cestě k břehům Brazílie!). Nepřekvapí proto ani její vztah k zoologii, v tomto případě přes výše zmíněnou heraldiku. Láčkovec nezmar ani při svém slibně znějícím odborném latinském predikátu „Hydra“ nepatří ovšem pro své miniaturní rozměry mezi heraldická zvířata, ale termín „vexilologický nezmar“ má přesto svou logiku. V dnešní době jsme svědky zázračného zmrtvýchvstání řady vlajek považovaných už léta za historické, tedy takové, jimiž se zabývala vexilologie jakožto pomocná věda historie. Ale předmětem této úvahy je jediná vlajka na světě, která přes veškerou nepřízeň osudu nehodlá opustit scénu aktuální politologie.

Bíločervená vlajka s modrým klínem byla v roce 1920 prohlášena jako „aritmetický průměr“ bíločerveného praporu Českých zemí a bílomodročerveného praporu Slovenska za státní vlajku Československé republiky. (Někdy se modrý klín vysvětloval i jako symbol modrého trojvrší na slovenském znaku.) Umíráčkem ji chtěli odzvonit už v roce 1939 němečtí nacisté, ale naši tehdejší politici je přelstili. Využivše jejich vexilologickou ignoranci, prohlásili za vlajku tzv. Protektorátu Čechy a Morava oficiální československou trikoloru, která podle Ústavy měla nahrazovat československou státní vlajku za určitých okolností a byla koncipována tak, že k historickým barvám Českých zemí – bílé a červené – byl vespod připojen modrý pruh reprezentující Slovensko. Tím se naše takto legalizovaná trikolora lišila od už existující trikolory nizozemské, USA atd. Všichni Češi nebyli ovšem natolik vexilologicky vzdělaní, aby to pochopili, a dodnes toto gesto našich tehdejších politiků nedocenili, nebo jim aspoň nepřipsali k dobru. Protektorátní vlajku s bílým, červeným a modrým pruhem zavrhl jako emblém vnucený nám okupanty a zdobili své čapky („masaryčky“) a klopky svých kabátů stužkami bílomodročervenými.

Byli za to perzekvováni, přesto že vlastně nosili trikolory tisoovského fašistického „štátu“ - satelita a spojence Hitlerovy Velkoněmecké říše ...

Také před deseti lety měla jít bíločervená vlajka s modrým klínem do stoupy. Oba nástupnické státy České a Slovenské federativní republiky se v dissoluční smlouvě zavázaly emblémy bývalého Československa dále nepoužívat. Proto i Česká republika se této vlajky formálně zřekla, ale vzápětí ji opět přijala, dříve, než by si ji jako opuštěnou mohl přisvojit jiný nově vznikající stát. Přes evidentní vychytralost nebyl tento počín právně napadnutelný, poněvadž okupace věci opuštěné se považuje odpradáva za jeden z pramenů nabytí práva vlastnického. Byl však i morálně odůvodnitelný, poněvadž mnoho Čechů položilo pod touto vlajkou své životy v boji za svobodu vlasti a její demokratické ideály a byli to Češi, kdo ji přes všechna rizika za německé okupace ukrývali, aby ji mohli zase vítězně vztyčit. Považovali jsme právem za vrchol cynismu odložit ji jako historickou veteš. Ministerský předseda Slovenské republiky V. Mečiar nicméně vznesl protest a žádal mnohamiliónové odškodnění za další používání symbolu osvědčeného jako „značka dobré kvality“. Zapomněl však koordinovat své požadavky se slovenským tiskem, který v separatistické euforii halasně vytruboval, že tato vlajka nikdy „nebola zástavou roduverných Slovákov“, a tak Mečiarovy nároky sám anuloval.

Návrat k barvám bílé a červené by vyvolal zmatky na mezinárodním fóru, poněvadž bíločervená je odpradáva vlajka Polska. Slovenská trikolora má dokonce dva dvojníky – obnovenou vlajku Ruska a vlajku nyní rovněž nezávislého Slovinska – a musí se od nich odlišovat doplněním znaku, což její výrobu nemálo prodražuje. I prostá vlajka musí mít ovšem barvy shodné s heraldickými tinkturami znaku, z něhož je odvozena. Ve znaku České republiky máme však nejen stříbrného lva na červeném poli a moravskou stříbrnočerveně šachovanou orlici na modrém štítě, ale i slezskou černou orlici na zlatém pozadí.

Přestože i Ústava Rakousko-Uherska uznávala Čechy, Moravu a Slezsko za „nedílný historický svazek“, měla každá z těchto „korunních“ zemí vlastní prapor. Ve snaze omezit moc českého krále vyhlásili Němci již dříve Moravu za samostatné markrabství a císař Friedrich IV. vylepšil stříbrnočerveně šachovanou orlici na zlatočerveně šachovanou. Ve velkém znaku Rakouska z r. 1836 zůstala však moravská orlice nedopatřením bíločerveně šachovaná. Moravští Němci vyvěšovali přesto prapor žlutočervený a bylo jim přislíbeno, že velký znak mocnářství bude při nejbližší příležitosti opraven. Tylův „Pražský posel“ vznesl naproti tomu v roce 1848 „odpor proti opovážlivé a zrádné změně starožitné národní barvy moravské“ a moravští Češi zůstali věrni praporu bíločervenému. Také ve Slezsku vyvěšovali Češi (a Poláci) prapor bíločervený, zatímco tamní Němci prapor červenobílý podle tradičních barev býv. Vévodství opavského, dodnes dochovaných ve státním znaku Lichtenštejnska. (Liechtensteinové tam kdysi vlastnili rozsáhlé statky.) Formálně byl zemský prapor Slezska žlutočerný, ale tyto barvy platily ve staré monarchii snad za jakési vexilologické tabu, protože černá a žlutá byly barvy habsburského domu a vyvěšovat je „vzhůru nohama“, tedy žlutou nad černou, mohlo být podle tehdejších zvyklostí vykládáno i jako vzpoura. V dokumentu ministerstva vnitra ČSR z 11.1.1923 se praví, že v nových státoprávních poměrech by bylo možno slezský prapor v souladu s heraldickými pravidly používat, protože prapor císařský (v dokumentu „starorakouský“) už neexistuje, ale že se to nedoporučuje. Z heraldických tinktur slezského znaku by mohla být odvozena i bikolora žlutobílá nebo černobílá, či v krajním případě trikolora žlutá (štít), černá (orlice) a bílá (stříbrné perizonium na hrudi orlice). Žlutobílý byl však zemský prapor Pruského Slezska (odvozený z téhož po anexi

v r. 1763 nezměněného znaku), černobílá byla vlajka Pruska a v trikoloře by byly obsaženy obě k protistátním demonstracím (Sudeťáků) vhodné bikolory.

Po odsunu sudetských Němců se staly tyto námitky bezpředmětnými a státní vlajka České republiky mohla být zcela shodná s jejím státním znakem, tedy s horizontálními pruhy (shora dolů) bílým, červeným a žlutým. Žlutý (zlatý) je nejen štít slezského zemského znaku, ale zlatá je i zbroj heraldických zvířat na českém a moravském znaku, „drápy, ústa rozžhavená, jazyk vyplazitý, vše barvy zlata“ českého lva a žluté pole má i prapor hlavního města Prahy. V tomto uspořádání (respektujícím hlavní heraldické pravidlo zakazující barvu na barvu, kov na kov) by vlajka symbolizovala vycházející slunce a červánky jako předzvěst bílého bezmračného dne a mohla se takto stát mementem inauguračního projevu, který tehdejší předseda sněmovny Milan Uhde náhodou zakončil slovy: Česká republiko, dobrý den! Pak by však ve střední Evropě vlály vedle sebe shodou okolností černočerveno“zlatá“ vlajka Spolkové republiky Německo a bíločerveno“zlatá“ vlajka České republiky a podle vývoje dalších událostí by se mohla velebit buď jejich shoda, nebo zdůrazňovat jejich odlišnost. Přesto anebo právě proto si někteří poslanci pospíšili podepřít svou argumentaci ve prospěch nynější staronové vlajky upřednostňováním barvy modré místo žluté. Tvrdili, že na české vlajce musí zůstat zachována všeslovanská trikolora na důkaz, že přes veškerou momentální prozápadní orientaci jsou si Češi vědomi toho, že jsou součástí rodiny slovanských národů. Modrá, bílá a červená jsou však v současné době jen barvy Ruska, Slovenska, Slovinska, Srbska, Černé Hory a Lužických Srbů! Slovanské národy, které měly v historii s Rusy nejvíce co do činění – Poláci a Ukrajinci – tuto trikoloru za všeslovanskou neuznávají a své národní prapory, resp. státní vlajky koncipovaly nezávisle na ní. Ani staré Rusko (nemluvě o Sovětském svazu), i kdyby bývalo chtělo, nemohlo totiž s ohledem na četné neslovanské národy ve svém Pobaltí, na Kavkaze, ve Střední Asii a na Dálném Východě koketovat příliš okatě s panslavismem a hrát si na jakéhosi patrona Slovanů. Tak zvaným slavjanofilstvím maskovalo pouze v druhé polovině 19. století svou expanzi na Balkán, jejímž prvořadým cílem bylo vyrvat Turkům klíč od Černého moře v Bosporu a Dardanelách. Osvobození balkánských Slovanů se dostavilo vlastně jen jako vedlejší produkt a nakonec jako náhradní cíl. (Právě v té době trestalo Rusko zvlášť krutými represáliemi ve svém záboru Poláky za jejich poslední nezdařené povstání.) Jižní Slované přesto vytvářeli z vděčnosti vlajky svých samostatných států podle ruského vzoru a bílý, modrý a červený pruh ruské vlajky se staly symbolem tří nejmocnějších větví Slovanstva – Velkorusů, Malorusů (= Ukrajinců) a Bělorusů. Přes vzácnou loajalitu současné běloruské špičky k Velkorusům neztotožňují se však ani Bělorusové s bílým pruhem ruské vlajky. Na současné vlajce se úzkostlivě vyhýbají bílé barvě, přestože tak zvaná „mluvící vlajka“ není nikdy na škodu věci. K Velkorusům netáhne totiž jejich současnou vládu nějaká slovanská vzájemnost, ale jediné nostalgie po mocném komunistickém Sovětském svazu, a bílé barvy se děsí snad jako nějaké reminiscence „bělogvardějštiny“.

I my čeští vexilologičtí puntičkáři jsme uvítali jinak neobvykle vzácnou shodu našich poslanců a s odůvodněním uvedeným na začátku této úvahy přijali jako samozřejmost bývalou československou vlajku za vlajku České republiky. Vzali jsme totiž – možná na rozdíl od poslanců – v úvahu i finanční stránku věci. To vše dostatečně omlouvá skutečnost, že naše státní vlajka je vlastně jen českomoravská, jako za Protektorátu ... Na rozdíl od vlajky protektorátní není však vlajkou aspirační! Žádný rozumný Čech a Slovák nepovažuje Československo za historický omyl. Bylo nevyhnutelnou vývojovou etapou na cestě k úplné emancipaci našich obou národů. Nelze

však zavírat oči nad skutečností, že to byli především Slováci, kdo ve své drtivé většině považovali společný stát jen za účelové provizorium. V roce 1918 věděli, že se bez české pomoci z maďarského jáma nevysvobodí, v roce 1945 spěchali do obnovené ČSR, aby patřili k vítězům, a ne k poraženým. Pro naplnění svých nacionalistických tužeb volili okamžiky pro Čechy krajně nevhodné. V roce 1939 nás svým bezohledným odtržením vydali na pospas nacistickému Německu, v roce 1992 si pospíšili zchladit u nás euforii ze sametové revoluce, aniž její sametovost korunovali sametovostí rozchodu. Dodnes ani jediný jejich představitel neuznal za vhodné aspoň několika konvenčními frázemi poděkovat Čechům za to, co dobrého pro Slováky za časů koexistence ve společném státě vykonali, a bylo toho určitě více než toho špatného. V České republice se sotva najde někdo, kdo by se chtěl dožít situace, kdy by se jevilo účelným pokoušet osud do třetice všeho zlého.

Na závěr zbývá už jen podotknout, že od chvíle, kdy se z vexilologických atlasů vytratila analogická vlajka Sarawaku (byť vyvěšovaná červeným polem vzhůru), stala se vlajka České republiky opět světovým unikátem, zatímco horizontální pruhy bílý nad červeným nad žlutým byly mezitím pojaty do národního praporů kavkazských Osetinců (byť v nezvyklém pro nás poměru šířky k délce 1:2).

The only contemporary flag facing adversity of its fate for so long time is dealt in this article written by Father of Czech vexillology. Already in 1939, then the Czechoslovak flag was determined by Nazis to be dumped forever. But it survived WW II and had been re-adopted as a symbol of restored Czechoslovakia in 1945. Also ten years ago, a white-red flag with a blue triangle in the hoist had to go down the river. However, the Czech Republic formally relinquishing the Czechoslovak flag adopted it astutely again as "abandoned and vacant" in order to transform it to the Czech State Flag. Such a dishonest approach may be justifiable only through important moral and/or practical reasons; they are presented in this article.

Petr Exner - Pavel Fojtík

KRAJSKÉ SYMBOLY V ČESKÉ REPUBLICĚ (III)

STŘEDOČESKÝ KRAJ

Středočeský kraj byl v otázce svých symbolů proti ostatním krajům v určité nevýhodě. Sídlem jeho správních orgánů je Praha, hlavní město České republiky. To ovšem územně není součástí Středočeského kraje a je spravováno podle samostatného zákona. Skutečnost, že hlavní město kraje není fakticky jeho součástí, se nakonec promítla i do jeho symbolů.

Rada kraje se začala zabývat obecně myšlenkou znaku a praporu už 8. ledna 2001. Tehdy uložila zástupci hejtmána A. Podzimkovi, aby na příští jednání Rady předložil návrh postupu zajištění symbolů kraje. Na nejbližší schůzi, 15. ledna 2001, Rada navržený postup schválila a do zvláštní komise jmenovala hejtmána P. Bendla, jeho zástupce A. Podzimka a M. Chromého. Komise vybrala ze tří návrhů dílo heraldika Milana Bubna. Podle jeho návrhu se krajským znakem měl stát modrý štít se stříbrným ondřejským křížem, v jehož středu měl být zemský znak Čech (fakticky malý státní znak České republiky). Ramena kříže měla tím, že směřují do středu, vyjadřovat pojmenování kraje.

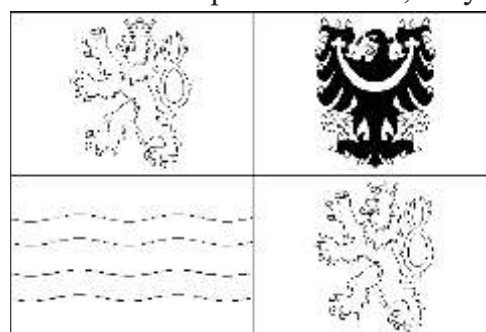
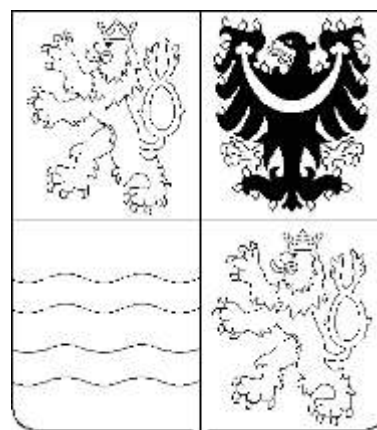
Stejný význam mělo i umístění českého znaku. Ten současně vyjadřoval, že území kraje leží na historickém českém teritoriu. Bubnův návrh praporu vycházel z tohoto znaku, ale místo českého znaku obsahoval navíc červenou barvu. List praporu byl modrý s bílým, červeně lemovaným ondřejským křížem. Symbolika byla v zásadě stejná jako u znaku - ramena směřující do středu listu vyjadřovala jméno kraje. Zvolené barvy odpovídaly barvám státní vlajky a vyjadřovaly opět skutečnost, že kraj je územně správním celkem České republiky. Návrhy obou symbolů, doplněné ještě o návrh krajské pečeti, schválila Rada kraje 5. února 2001 a doporučila Zastupitelstvu Středočeského kraje, aby je schválilo.

Bubnův návrh ovšem nerespektoval metodické pokyny parlamentního výboru pro vědu, vzdělání, mládež a tělovýchovu. Při konzultaci návrhu s podvýborem pro heraldiku a vexilologii bylo také poukázáno na možnost záměny středočeského praporu s národní vlajkou Skotska, která je modrá s bílým ondřejským křížem. Navržené symboly tedy v mnohém spíše připomínaly skotského patrona. Odlišení vlajek pouhým úzkým lemem nebylo dostačující. Zastupitelstvo Středočeského kraje na svém zasedání 20. března 2001 radou doporučený návrh neschválilo.

Poté se rozpoutala v tisku diskuse o podobě nového symbolu. Mnohé z nich opět nerespektovaly metodické pokyny pro tvorbu krajských symbolů, a proto neměly naději na úspěch, i když ve většině případů splňovaly alespoň základní heraldická pravidla. Do odborné debaty začaly pronikat i ryze politické tendence, když zástupci některých stran argumentovali, že jedna z navrhovaných figur, svatováclavská orlice, byla v době německé okupace symbolem české kolaborace s nacismem. V konečné fázi projednávalo Zastupitelstvo Středočeského kraje na svém zasedání 18. září 2001 dva návrhy p. Vodrážky. První návrh čtvercového znaku kombinoval českého lva v 1. a 4. poli se svatováclavskou orlicí ve 2. a 3. poli, druhý návrh měl ve 3. stříbrném poli dvě modrá vlnitá břevna. Protože by při černobílém vyobrazení, například na razítkách či pečeti, mohlo dojít k nežádoucí záměně s velkým státním znakem, který také obsahuje dva lvy a dvě orlice, byla dána přednost druhé variantě. Pro výsledný návrh symbolů Středočeského kraje hlasovalo 38 zastupitelů, 15 bylo proti a 7 se zdrželo hlasování. Dne 31. října 2001 návrh znaku a praporu s kladným stanoviskem projednal i podvýbor pro heraldiku a vexilologii Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky.

Ještě před tím, než byly symboly oficiálně uděleny, připravila a schválila Rada kraje návrh obecně závazné vyhlášky Středočeského kraje č. 1/2001 O symbolech kraje a jejich užívání. Zastupitelstvo Středočeského kraje tuto vyhlášku schválilo 6. prosince 2001, tedy poté, kdy už symboly měly po udělení předsedou Poslanecké sněmovny oficiální charakter.

Podle zmíněné vyhlášky znak (a logicky i prapor) vyjadřuje klíčové postavení kraje v českých zemích a v jejich historii. Figura českého lva ukazuje, že Středočeský kraj je součástí České republiky a její opakování připomíná, že právě na území Středočeského kraje byly položeny základy českého státu. Také svatováclavská orlice, která je

dynastickým znakem Přemyslovců, připomíná polohu přemyslovského knížectví na území dnešního kraje. Modrá vlnitá břevna připomínají největší české řeky Vltavu a Labe, které protékají krajem, a současně jejich barva doplňuje ve znaku tinktury české trikolory. Vyhláška dále zavádí pečeť a slavnostní razítko kraje. Současně stanovuje základní zásady pro používání symbolů.

Oficiální popis znaku a praporu Středočeského kraje je následující:

Znak: Červeno-stříbrně čtvrcený štít, v prvním a čtvrtém poli český lev, ve druhém poli černá plamenná orlice s červenou zbrojí a stříbrným perizoniem, ve třetím poli dvě vlnitá modrá břevna.

Prapor: Červeno-bíle čtvrcený list, v horním žerďovém a dolním vlajícím poli český lev, v dolním žerďovém poli dva vlnité modré pruhy, v horním vlajícím poli černá plamenná orlice s červenou zbrojí a bílým perizoniem. Poměr šířky k délce listu je 2:3.

Výbor pro vědu, vzdělání, mládež a tělovýchovu vyslovil souhlas s udělením znaku a praporu usnesením č. 283/2001 ze dne 14. 11. 2001. Symboly Středočeskému kraji udělil předseda Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky Václav Klaus svým rozhodnutím č. 97 ze dne 22. 11. 2001. Proces udělování byl zakončen slavnostním předáním dekretu do rukou hejtmana v místnosti státních aktů Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky dne 21. 1. 2002.

JIHOČESKÝ KRAJ

V době, kdy se začaly znak a prapor Jihočeského kraje připravovat, se kraj ještě jmenoval Budějovický podle ústavního zákona č. 347/1997 Sb. Rada Budějovického kraje schválila 27. března 2001 soutěžní podmínky pro veřejnou soutěž na zhotovitele symbolů kraje. Do uzávěrky této soutěže, která byla k 15. červnu 2001, se přihlásilo 27 autorů, z nich mnozí předložili více návrhů. Přihlášené návrhy posuzovala odborná porota ve složení A. Javora, J. Klimeš, F. Kubů, I. Říhová a A. Zelenka. Ta po dvou kolech, kdy nejdříve byly vyřazeny návrhy nesplňující některé formální náležitosti určené soutěžními podmínkami nebo nedodržující heraldická pravidla, předložila radě kraje užší výběr. Při navrhování znaků a praporů se ukázalo, že Jihočeský kraj patří mezi ty vyšší územně správní celky, kde se téměř okamžitě nabízí využití tradičního všeobecně vžitého symbolu regionu - v tomto případě pětিলisté růže pánů z Rožmberka, případně pánů z Hradce.

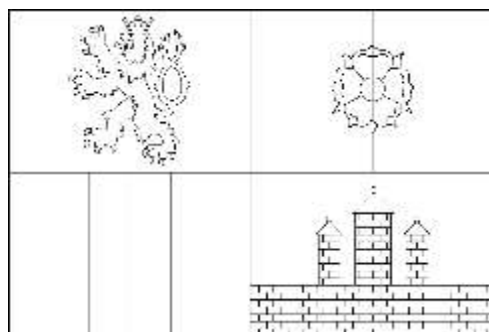
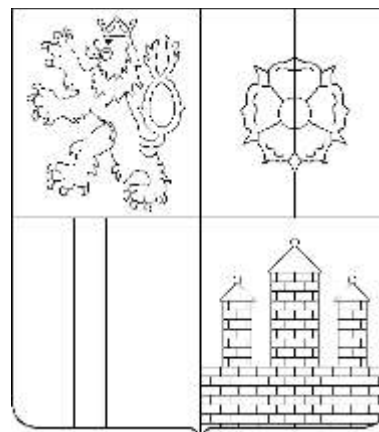
Dne 31. července 2001 vyhodnotila na svém 13. zasedání Rada Jihočeského kraje soutěž a jako nejlepší ocenila dva návrhy českokrumlovského akademického malíře Tomáše Barana (obsadily 1. a 3. místo) a jeden návrh strakonického výtvarníka Petra Koláře (2. místo). Tyto návrhy byly předloženy klubům krajského zastupitelstva. Zajímavé je, že obsahová náplň navržených znaků a praporů je u obou výtvarníků velmi podobná, a to nejen pokud jde o použití růží obou nejznámějších vítkovských rodů. Jak návrhy Tomáše Barana, tak Petra Koláře mají znak města Českých Budějovic ve 4. poli bez štítku s českým lvem. V návrzích obou autorů, které jsou na 2. a 3. místě, je shodně ve 2. poli rožmberská růže a ve 3. poli růže pánů z Hradce, avšak Petr Kolář svůj návrh rozšířil ještě o zelené trojvrší v patě štítu se zlatým kulem (Zlatá stezka). Takový motiv se objevuje i ve vítězném návrhu Tomáše Barana, kde je 3. pole znaku zelené se zlatě a stříbrně polceným kulem (na praporu hovoříme o svislých pruzích). Růže jsou spojeny a polceny ve společném, 2. poli.

Zastupitelstvo Jihočeského kraje posuzovalo návrhy symbolů 11. září 2001, potvrdilo první místo návrhu Tomáše Barana z veřejné soutěže a postoupilo jej podvýboru pro heraldiku a vexilologii Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Ten návrh

projednal 31. října a doporučil dvě drobné úpravy. Český lev se na prapuru blížil svým výtvarným pojetím spíše lvu kráčejícímu než ve skoku. Jak ve znaku, tak na prapuru byla ve druhém poli polcená růže se zlatým (žlutým) semeníkem; podvýbor doporučil, aby byl polcený opačných barev. Vzhledem k tomu, že uvedené připomínky podvýboru neměly zásadnější charakter a neměly vliv na vlastní ideový obsah a celkové pojetí symbolů, byly znak i prapor podmíněčně schváleny. Orgány Jihočeského kraje obratem zaslaly podvýboru upravenou kresbu obou symbolů, takže nic nebránilo formálnímu dokončení schvalovacího procesu. Zmíněná kosmetická připomínka podvýboru se stala podnětem k protestu Petra Koláře, který se v soutěži umístil na druhém místě, ale ten byl shledán jako bezpředmětný.

Podvýbor pro heraldiku a vexilologii stanovil následující oficiální popis symbolů Jihočeského kraje:

Znak: Čtvrcený štít, v prvním červeném poli český lev, ve druhém stříbrno-modře polceném poli červeno-zlatě polcená růže se semeníkem opačných barev a zelenými kališními lístky, ve třetím zeleném poli zlato-stříbrně polcený kůl, ve čtvrtém červeném poli stříbrná kvádřovaná hradba se třemi věžemi, prostřední větší, se zlatými střechami a makovicemi.

Prapor: Čtvrcený list. V horním žerďovém červeném poli český lev. V dolním žerďovém poli čtyři svislé pruhy, zelený, žlutý, bílý a zelený v poměru 2 : 1 : 1 : 2. V horním vlajícím poli dva svislé pruhy bílý a modrý, uprostřed růže, červená v bílém a žlutá v modrém poli, se semeníkem opačných barev a zelenými kališními lístky. Dolní vlající pole červené s bílou kvádřovanou hradbou se třemi věžemi, prostřední větší, se žlutými střechami a makovicemi. Poměr šířky k délce listu je 2 : 3.

Výbor pro vědu, vzdělání, mládež a tělovýchovu vyslovil souhlas s udělením znaku a praporu usnesením č. 283/2001 ze dne 14. 11. 2001. Symboly Jihočeskému kraji udělil předseda Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky Václav Klaus svým rozhodnutím č. 97 ze dne 22. 11. 2002. Proces udělování byl zakončen slavnostním předáním dekretu do rukou hejtmána v místnosti státních aktů Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky dne 21. 1. 2002.

Zastupitelstvo Jihočeského kraje schválilo 29. ledna 2002 obecně závaznou vyhlášku Jihočeského kraje č. 1/2002 O symbolech Jihočeského kraje a jejich užívání, kde mimo jiné podrobně určuje symboliku. Český lev symbolizuje příslušnost Jihočeského kraje k České republice. Polovina růže pánů z Rožmberka je charakteristická pro většinu kraje, kde se rozkládalo jejich dominium, polovina růže pánů z Hradce připomíná nejen jejich významné postavení v části jihočeského teritoria, ale především symbolizuje i ta jejich území, která historicky patří k Moravě. Zelená barva 3. pole připomíná lesy a přírodní bohatství kraje, zlatá barva kůlu je symbolickým znázorněním Zlaté stezky a stříbrná značí Vltavu, která v kraji pramení a tvoří jeho vodní páteř. Derivát českobudějovického znaku symbolizuje v souladu s metodikou hlavní město kraje. Do jisté míry je překvapující, že popis znaku a praporu neodpovídá přesně popisu určeném dekretem předsedy Poslanecké

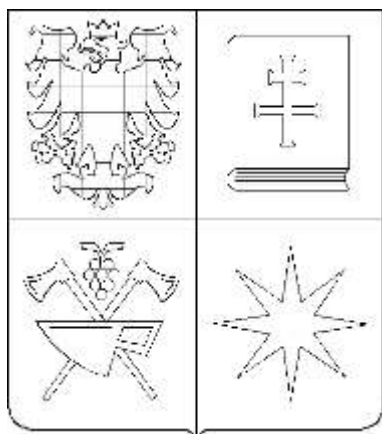
sněmovny. Například prapor je v článku III. popsán následovně: „Prapor je tvořen ležatým obdélníkem v poměru 2:3. Je rovněž heraldický, členěný na čtyři stejně velká obdélníková pole, kopíruje heraldické figury i barvy znaku.“

ZLÍNSKÝ KRAJ

Na základě usnesení Rady Zlínského kraje ze dne 12. března 2001 byli osloveni čtyři tvůrci znaků – Antonín Javora ze Zlína a Robert Keprt z Brna, Jan Krba z Valašského Meziříčí a Miroslav Pavlů z Kelče – a vyzváni k účasti ve výběrovém řízení na ztvárnění znaku a praporu Zlínského kraje. Do termínu uzávěrky soutěže, 30. dubna 2001, zaslali své návrhy obsahující dohromady okolo dvaceti námětů.

Na zasedání výběrové komise dne 28. května 2001 do užšího výběru postoupili A. Javora a M. Pavlů. Modro-zlatě čtvrcený štít z návrhu Miroslava Pavlů nesl v prvním poli moravskou orlici a ve druhém poli symbol Velké Moravy – patriarší kříž, připomínající věrozvěsty Cyrila a Metoděje, umístěný na deskách zavřené knihy. Ve třetím poli se objevila symbolika oblastí kraje: zkřížené valašky (Vsetínsko a Zlínsko) – Valašsko, radlice (Kroměřížsko) – Haná a vinný hrozen (Uherskohradištsko) – Slovácko. Sídlní město kraje symbolizovala ve čtvrtém poli zlatá osmihrotá hvězda ze znaku města Zlín. Tento návrh odborná komise vybrala a doporučila ke schválení.

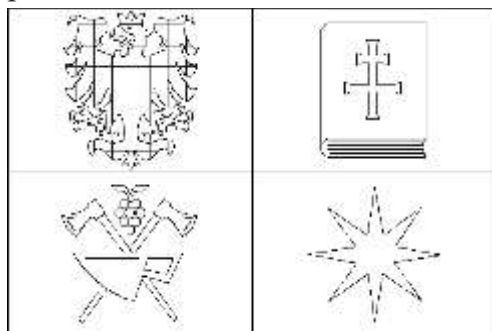
Dne 30. května 2001 projednal vítězný návrh ze soutěže na znak a prapor Zlínského kraje podvýbor pro heraldiku a vexilologii a doporučil jej k udělení.

Zastupitelstvo kraje projednávalo vítězný návrh soutěže na 4. řádném zasedání dne 13. června 2001. Poslanci měli výhrady k symbolice oblastí kraje a také ke kříži, příliš připomínajícím Slovensko. Symboly tedy nebyly schváleny a zastupitelé byli vyzváni k podání „písemných námětů, jak znak kraje vylepšit“. Připomínky byly předány autorovi, který poněkud zeštíhlil patriarší kříž a po konzultaci s odborníky z muzeí pozměnil kresbu radlice a valašek. Na dalším jednání zastupitelstva kraje dne 12. září byly symboly bez dalších připomínek schváleny. Protože

provedené změny neměly dopad na popis znaku a praporu, nebyl již návrh znovu projednáván v podvýboru a zůstal v následujícím tvaru:

Znak: Modro-zlatě čtvrcený štít, v prvním poli moravská orlice, ve druhém poli postavená zavřená modrá kniha se stříbrnou ořízkou a zlatým patriarším křížem na deskách, ve třetím poli dvě modré zkřížené sekerky – valašky na černých topůrkách, přeložené položenou modrou radlicí a převýšené modrým vinným hroznem, ve čtvrtém poli zlatá osmihrotá hvězda.

Prapor: Modro-žlutě čtvrcený list. V horním žerďovém poli moravská orlice. V dolním žerďovém poli dvě modré zkřížené sekerky – valašky na černých topůrkách, přeložené modrou radlicí hrotem k žerdi a převýšené modrým vinným hroznem. V horním vlajícím poli postavená modrá zavřená kniha s bílou ořízkou a žlutým patriarším křížem na deskách. V dolním vlajícím poli žlutá osmicípá hvězda. Poměr šířky k délce listu je 2 : 3.

Výbor pro vědu, vzdělání, mládež a tělovýchovu vyslovil souhlas s udělením znaku a praporu usnesením č. 283/2001 ze dne 14. 11. 2001. Symboly Zlínskému kraji udělil předseda Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky Václav Klaus svým rozhodnutím č. 97 ze dne 22. 11. 2002. Proces udělování byl zakončen slavnostním předáním dekretu do rukou hejtmana v místnosti státních aktů Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky dne 21. 1. 2002.

Na oficiálních internetových stránkách Krajského úřadu Zlínského kraje jsou uvedeny zásady pro používání symbolů. V případě praporu se uvádí: „*Prapor kraje může používat Zlínský kraj, jím zřízené nebo založené organizační složky a právnické osoby. Prapor kraje se užívá při příležitostech státních svátků, při příležitostech republikového významu vyhlášených Ministerstvem vnitra ČR nebo při příležitostech místního významu vyhlášených krajem na budově, jež je sídlem Zlínského kraje, na budovách, v nichž jsou umístěna detašovaná pracoviště kraje, organizační složky kraje, v sídlech jím zřízených nebo založených organizací a na budovách, v nichž působí orgány obcí Zlínského kraje.*“ Stejný internetový materiál také přináší tři závazná vyobrazení znaku kraje, barevné, ve stupních šedi a černobílou pérovou kresbu. Ta však obsahuje závažnou chybu, protože orlici v 1. poli chybí šachování.

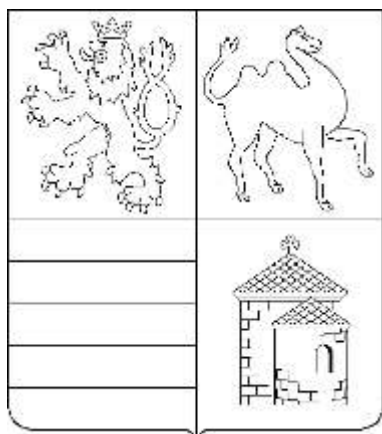
PLZEŇSKÝ KRAJ

O symbolech Plzeňského kraje se začalo hovořit podobně jako u jiných krajů již v roce 2000. Dne 14. prosince vyšel v deníku MF DNES rozsáhlý článek Jana Pelanta ze Státního oblastního archivu v Plzni, který se zabývá symbolikou kraje a uveřejňuje návrh znaku a praporu kraje. V prvním poli je český lev a město Plzeň reprezentuje stříbrná chrtice se zlatým obojkem v červeném čtvrtém poli. Ta do roku 1433 sloužila sama jako městský znak a potom byla stále až dodnes součástí znaku města Plzně. Symbolem kraje jsou zde čtyři modrá břevna (řeky Mže, Radbuza, Úhlava a Úslava) ve stříbrném třetím poli a plamenná tzv. svatováclavská orlice (z erbu Přemyslovců, jejichž vedlejší větev Děpolticové byli plzeňskými úředními knížaty a měli sídlo v nynějším Starém Plzenci) ve druhém poli. Na tento článek reagoval o tři dny později ředitel Galerie Klatovy / Klenová Marcel Fišera. Kritizoval použití plamenné orlice i chrtice a také to, že je opomenuta další významná řeka regionu – zlatonosná Otava, jakož i velmi zdůrazněné zastoupení sídelního města kraje.

Začátkem března roku 2001 Rada Plzeňského kraje vyhlásila veřejnou soutěž na symboly kraje, které se zúčastnilo 21 návrhů. Komise v čele s Alešem Zelenkou vybrala sedm návrhů do užšího výběru a v květnu téhož roku se zastupitelé mohli seznámit s vítěznou trojicí návrhů. Na prvním místě se umístil návrh Petra Koláře a Marcela Fišery - v prvním poli český lev, ve druhém, zeleném, čtyři stříbrná břevna (řeky Mže, Radbuza, Úhlava a Úslava), ve třetím, také zeleném, zlaté břevno (zlatonosná Otava) a v červeném čtvrtém stříbrná rotunda (nejstarší církevní stavba Čech ve Starém Plzenci), na druhém návrh Jana Pelanta (v prvním poli český lev, ve druhém, stříbrném, plamenná orlice, ve třetím, také stříbrném, čtyři modrá břevna a ve čtvrtém, červeném, stříbrná chrtice se zlatým obojkem) a na třetím místě skončil návrh Norberta Langa (v prvním poli český lev, druhé pole je čtvrcené v barvách praporu města Plzně, třetí pole je zeleno-modře polcené, v zelené polovině zlaté břevno, v modré tři stříbrná břevna a ve čtvrtém, červeném poli je stříbrná rotunda). Dlouhému výběru nových krajských symbolů byla věnována mimořádná pozornost v krajském tisku. V anketě 1049 čtenářů Plzeňského deníku o nejlepší ze tří vybraných návrhů 619 hlasujících upřednostnilo Pelantův návrh, 269 lidí hlasovalo pro

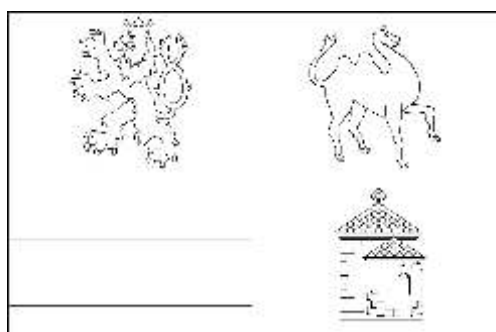
Kolářův a Fišerův návrh a 161 hlasů získal Langův návrh. Stejně pořadí získaly návrhy také ve veřejném on-line hlasování na oficiálních internetových stránkách Plzeňského kraje, které proběhlo ve dnech 14. – 30. května, v němž Pelantův návrh získal 93 hlasů, Kolářův a Fišerův 87 a Langův 17 hlasů. Z této trojice stojí ještě za zmínku, že kromě heraldických praporů, které vycházely z metodických parlamentních pokynů, navrhovali Kolář s Fišerou také prapor se čtyřmi vodorovnými pruhy, žlutým, zeleným, bílým a červeným a se znakem uprostřed. Také Lang navrhoval pruhované vlajky v plzeňských barvách (obě bez znaku) – vodorovné pruhy bílý, červený, žlutý a zelený, případně svislé pruhy žlutý, červený, bílý a zelený.

Na jednání zastupitelstva kraje 29. května 2001 nakonec nadpoloviční většinu 24 hlasů ze 45 získal návrh grafika Petra Koláře a Marcela Fišery a zvítězil nad návrhem Jana Pelanta v grafickém provedení Vladimíra Havlice. Vítězný návrh byl projednán v podvýboru pro heraldiku a vexilologii dne 19. září 2001 a nebyl doporučen, protože neobsahoval znak ani derivát ze znaku sídelního města. Rada kraje vypsal 31. října 2001 novou soutěž (bylo podáno přes dvacet návrhů) a zastupitelé na jednání dne 11. prosince vybrali ze dvou návrhů definitivní podobu znaku podle návrhu Petra Koláře a Marcela Fišery, obsahující českého lva, velblouda ze znaku města Plzně, stříbrný a zlatý pruh v zeleném poli a stříbrnou rotundu v červeném poli. Ta byla již následujícího dne schválena podvýborem a byl vytvořen oficiální popis symbolů:

Znak: Červeno - zeleně čtvrcený štít, v prvním poli český lev, ve druhém poli doleva vykračující zlatý dvouhrbý velbloud, ve třetím poli stříbrné a zlaté břevno a ve čtvrtém poli stříbrná románská rotunda s apsidou a zlatým křížkem.

Prapor: Čtvrcený list, v horním žerďovém červeném poli český lev, dolní žerďové pole tvoří pět vodorovných pruhů, zelený, bílý, zelený, žlutý a zelený. Horní vlající pole

zelené se žlutým dvouhrbým velbloudem vykračujícím k vlajícímu okraji. V dolním vlajícím červeném poli bílá rotunda s apsidou a žlutým křížkem.

Výbor pro vědu, vzdělání, mládež a tělovýchovu vyslovil souhlas s udělením znaku a praporu usnesením č. 304/2002 ze dne 16. 1. 2002. Symboly Plzeňskému kraji udělil předseda Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky

Václav Klaus svým rozhodnutím č. 98 ze dne 31. 1. 2002. Proces udělování byl zakončen slavnostním předáním dekretu do rukou hejtmána v místnosti státních aktů Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky dne 25. 2. 2002.

Literatura:

Krajský úřad zaplavují návrhy krajského znaku. Mladá fronta Dnes 5. 4. 2001 (Středočeské vydání).

Středočeský kraj připravuje svůj prapor, znak a pečeť. Hospodářské noviny 19. 3. 2001.

Střední Čechy budou muset dál hledat svoji krajskou symboliku. Hospodářské noviny 26. 3. 2001.

Obecně závazná vyhláška Středočeského kraje č. 1/2001
Usnesení Rady a Zastupitelstva Středočeského kraje; www.kr-stredocesky.cz
Zápisy ze zasedání Rady a Zastupitelstva Středočeského kraje; www.kr-stredocesky.cz
Podmínky veřejné soutěže na zhotovitele symbolů Budějovického kraje
Soutěž na znak Jihočeského kraje už má vítěze; www.kr.-jihocesky.cz (1. 8. 2001)
Jihočeské symboly jsou schváleny (2. 11. 2001);
Rada Jihočeského kraje vybrala znak, prapor (1. 8. 2001); www.budnews.cz
Usnesení Rady a Zastupitelstva Jihočeského kraje; www.kr.-jihocesky.cz
Obecně závazná vyhláška Jihočeského kraje č. 1/2002
Výzva k účasti na výběrovém řízení ze dne 23. 3. 2001
Protokol z jednání odborné výběrové komise k posouzení návrhů symbolů na znak a prapor Zlínského kraje ze dne 28. 5. 2001
Výpis usnesení ze 4. řádného zasedání zastupitelstva Zlínského kraje ze dne 13. 6. 2001
Zlínský kraj už ..., Právo 13. 9. 2001, s. 14.
Udělovací listina znaku a praporu Zlínského kraje ze dne 21. 1. 2002, č.j. 16/PRED/2002
Dopis PhDr. Ivana Štarhy, předsedy odborné výběrové komise, ze dne 27. 2. 2003 autorovi
Články z regionálního tisku z období prosinec 2000 – květen 2001
Úřední deska krajského úřadu Plzeňského kraje
(http://www.kr-plzensky.cz/Krajsky_urad/uredni_deska/znak.asp)
Dopis PhDr. Jana Pelanta ze dne 19. února 2003 autorovi
Karel Černý: Symboly Plzeňského kraje, 9. zápisník vexilologie, Plzeň 2002

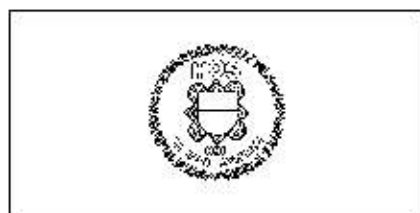
Symbols of next four regions of the Czech Republic – Central Bohemia, South Bohemia, the Zlínský and the Plzeňský regions – are dealt in the third part of this series. Central Bohemia is the only region without representation of its administrative centre in the arms because Prague is not part of it despite hosting of its authorities. Therefore the Přemyslide black eagle with red flames has to stand in the second silver quarter for location of the ancient Přemyslide principality on the area of the present region. Two blue wavy bends in the fourth silver quarter symbolize main Bohemian rivers – the Elbe and the Vltava – and their colour completes national tricolour. Other medieval aristocratic families ruling this region – the Rosenbergs and the Vítkovci – are represented in the second field of the flag of South Bohemia. It is divided vertically in W/B and charged with R/Y pale rose with green perianth leaves and calyces of countercharged colours. The Bohemian lion reflects pertinence of the majority of the region area to Bohemia while Y/W pale in the third green field recalls the traditional merchant route connecting Bohemia and Austria and known as the Golden path and the Vltava River, the spring of which is situated amidst green forests of this region. The town of České Budějovice (Budweis) is represented by a white mural wall with three towers - the main element of its municipal arms. The Zlínský region is situated near borders with Slovakia and consists of three particular parts represented in the third golden quarter of the arms – two crossed blue sticks stand for Wallachia, a blue ploughshare symbolizes the fertile Hannah region, and a blue bunch of grapes stands for Moravian Slovakia. A golden eight-pointed star in the fourth blue quarter recalls the town of Zlín while a golden patriarchal cross and the blue Bible in the second golden quarter are symbols for the Greater Moravian Empire existing in central Moravia within the eighth century and for two saints (Cyril and Method) who brought Christianity to this pagan state. A yellow camel in the second field of green colour is the most interesting figure shown in the flag of the Plzeňský region – it was derived from

rather compound municipal arms of the town of Plzeň (Pilsen). Pilsen citizens stole him to the Hussite reformists in the 15th century when the latter ones surrounded this town. A white Roman rotunda in the fourth red field shows the oldest Bohemian Christian building preserved in the town of Starý Plzenec. White and yellow bends in the third green part stand for waters of Berounka and the gold-bearing river of Otava.

Željko Heimer, Zagreb

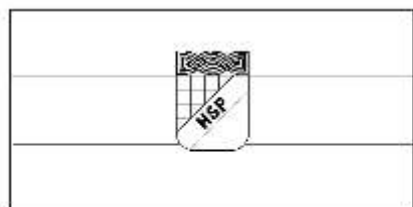
SYMBOLY SECESIONISTICKÝCH STÁTŮ NA ÚZEMÍ BÝVALÉ JUGOSLÁVIE – II. ČÁST

Měl bych se současně zmínit o tom, že Chorvatská strana práva (*Hrvatska stranka prava, HSP*) vytvořila na začátku 90. let v Bosně vojenské jednotky, nazývané Silami chorvatské obrany (*Hrvatske obrambene snage, HOS*).

W/N

Obr. 7.
Vlajka Sil chorvatské obrany

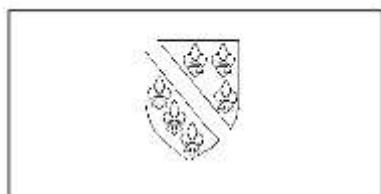

R

W

B

Obr. 8.
Vlajka Chorvatské strany práva

W

Obr. 9.
Vlajka Bosny a Hercegoviny

Měly svou vlastní vlajku – černý list s emblémem uprostřed (**obr. 7**). Emblém HOS tvořil chorvatský šachovaný štít podložený modro-bílými rozvilinami a doplněný bílými písmeny HOS, HSP a nápisem ZA DOM SPREMNI („Připraveni /padnout/ za vlast“) nad, resp. pod štítem; vše ovinuto bílým *tropletem*. Bosensko-chorvatští vojáci svou vlajku vyvěšovali vedle chorvatské trikolory se znakem HSP (**obr. 8**). Ten tvoří štít rozdělený šikmým bílým břevnem na horní červeno-bíle šachované a spodní modré pole. Žlutá písmena HSP na pruhu připomínají název strany, na štít je položena žluto-bílá koruna v podobě tradičního *tropletu*.

Bosňáci (Muslimové) v Bosně a Hercegovině

Republika Bosna a Hercegovina vyhlásila nezávislost 12. října 1991 a 7. dubna 1992 byla uznána většinou evropských států. Přijala všeobecně známou bílou vlajku s modrým štítem se zlatým břevnem a pokrytým liliemi ⁽⁵⁾, která původně neměla žádné etnické konotace s bosenskými Muslimy, známými brzy jako Bosňáci. Jakmile však Srbové tento stát a jeho

symboly odmítli a Chorvati si vytvořili svou Herceg-Bosnu, stala se nově vzniklá republika a její symboly víceméně pouze bosňáckými (**obr. 9**). Tak se časem symbol

s liliemi (často na zeleném podkladě s odvoláním na tradiční barvu islámu) stal všeobecně uznávaným symbolem Bosňáků a jako takový byl použit i v návrhu vlajky federace v r. 1996.

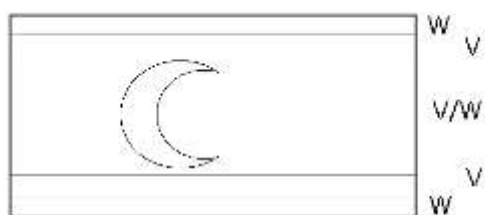
Avšak vlajkou, která měla představovat bosňáckou etnickou skupinu na počátku 90. let, byl bílý list se zeleným (resp. bílým a zeleně lemovaným) půlměsícem uprostřed a dvěma zelenými pruhy podél horního a dolního okraje.⁽⁶⁾ Nejprve se používala tzv. „izraelská“ varianta (**obr. 10**), na níž byly zelené pruhy odděleny od okrajů úzkým bílým pruhem, později se vžil tzv. vzor „španělský“ (**obr. 11**) se zelenými pruhy dotýkajícími se okrajů listu. Poté, co byla r. 1996 přijata vlajka federace, byla tato „islámská“ vlajka nahrazena ve funkci symbolu bosňáckého etnika vlajkou podle obr. 9.

V důsledku srbského vpádu do Bosny a Hercegoviny se v severozápadní části Bosny vytvořila enkláva bosňácké populace, odloučená od ostatního muslimského území. Vůdci obyvatel této enklávy, podnikateli a politiky Fikretu Abdićovi, se podařilo ubránit ji proti okolním územím Bosny a Chorvatska, ovládanými Srby. Izolována od ústřední vlády v Sarajevu stala se enkláva záhy autonomním územím, které se oficiálně jednostranně 27. září 1993 prohlásilo Autonomní oblastí Západní Bosna (*Autonomna Pokrajina Zapadna Bosna*).

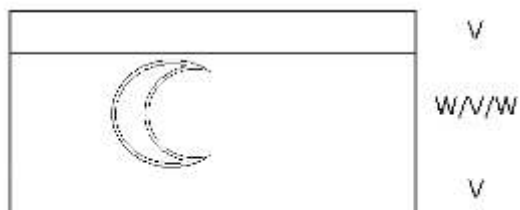
Její podřízenost vládě v Sarajevu byla deklarována až do samotného konce a také symboly republiky zde byly používány bez jakékoliv úpravy. Nacházejíc se uprostřed vřavy akcí střídavě chorvatských, chorvatsko-bosenských a bosňáckých ozbrojených sil v létě 1995, vyhlásila vláda autonomní oblasti 26. července 1995 plně nezávislou Republiku Západní Bosny (*Republika Zapadna Bosna*), ale už 5. srpna 1995 vstoupily vládní síly na její území a existenci vzbouřeneckého státu ukončily.

Některé vexilologické publikace uvádějí, že autonomní oblast používala rozlišovací vlajku již od r. 1993. Její základ tvořila vlajka republiky (**obr. 9**), doplněná bílou včelou s modrými křídly nad štítem a jedním či třemi osmibokými obrazci modré barvy v bílém kosmém pruhu štítu (**obr. 12**)⁽⁷⁾. Mně se však nepodařilo v místních zdrojích existenci takových variant potvrdit.

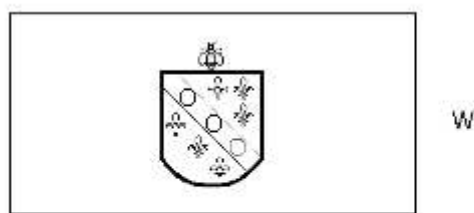
V dokumentárním filmu, promítaném r. 2001 v chorvatské televizi, je zachycena vojenská přehlídka sil Západní Bosny. Je v něm doložena svisle zavěšená bílá

Obr.10.
Vlajka Bosňáků (izraelská varianta)

Obr. 11.
Vlajka Bosňáků (španělská varianta)

Obr. 12.
Vlajka Autonomní oblasti Západní Bosna

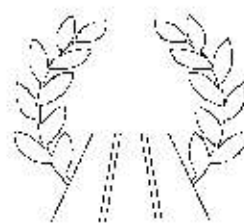

Obr. 13.
Vlajka Národní obrany
Západní Bosny

vlajka s třikrát šikmo štípeným štítem (červeno-bílo-modře) s bílými písmeny Z v červeném a B v modrém poli a opisem NARODNA OBRANA ZAPADNE BOSNE („Národní obrana Západní Bosny“) (**obr. 13**). Horní část opisu je červená, dolní modrá.

Objevil jsem také emblém, který byl očividně používán Republikou Západní Bosny a sestával z vínku, uprostřed něhož byly tři souběžné lichoběžníkové tvary, které se pokouším vykládat jako symbol cesty tří

národů ke společné budoucnosti (**obr. 14**). Nepodařilo se mi však zjistit, zda byl tento emblém navrhován za státní znak nezávislé republiky nebo zda měl jinou symboliku.⁽⁸⁾

Obr. 14.

Emblém používaný Republikou Západní Bosna

Srbové v Chorvatsku

V Chorvatsku existuje poměrně velká srbská komunita, žijící poblíž bývalých rakousko-uherských hranic a v jiných oblastech země. Podněcovány politikou Bělehradu byly založeny její politické organizace, které požadovaly nejprve na Záhřebu stále více a více autonomie a nakonec odtržení těchto území a jejich připojení k Srbsku. S podporou Bělehradu a jugoslávské armády se již v r. 1990 určité oblasti s významnou srbskou menšinou vzbouřily v tzv. revoluci kmenů (podle barikád, které stavěli z poražených stromů). Po prvních volbách za účasti více politických stran následovalo v chorvatských oblastech osídlených Srby několik jednostranných aktů vyhlášení autonomie a svrchovanosti. Koncem roku 1990 byly ustaveny tři územně oddělené autonomní oblasti – jedna známá jako Západní Slavonie, druhá jako Slavonie, Baranja a Západní Srem, zatímco třetí byla Krajina.⁽⁹⁾ Všechny tři oblasti se nakonec 1. prosince 1991 spojily a 19. prosince 1991 vyhlásily nezávislou Republiku Srbská Krajina (*Republika Srpska Krajina*). Její ústava

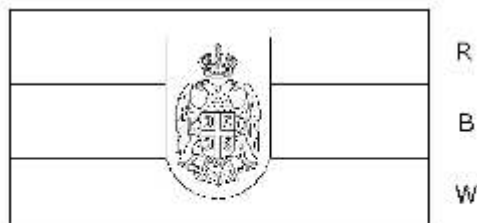
Obr. 15.

Znak Republiky Srbská Krajina

zveřejněná 2. ledna 1992 definovala symboly nového státu: státní znak (**obr. 15**)⁽¹⁰⁾ a státní vlajku jako jednoduchou červeno-modro-bílou trikoloru, která zůstala jedinou oficiální vlajkou Krajiny po dobu jejího trvání. Avšak podobně jako Srbové v Bosně i místní používali řadu vlajek s různými přidanými emblémy, a to i při oficiálních příležitostech. Všechno, co bylo napsáno o takových vlajkách v Republice srbské, lze aplikovat i na situaci v Republice Srbská Krajina. Mělo by však být řečeno, že tendence pokládat státní znak na modrý štít (**obr. 16**)⁽¹¹⁾ doprostřed trikolory tady byla poměrně větší než v Bosně, i když je to možná jenom můj osobní dojem. Mnoho vlajek ukořistěných v bojích vedených chorvatskými ozbrojenými silami je nyní uloženo ve Vojenském muzeu v Záhřebu; dosud však nejsou přístupné veřejnosti.

Série dohod o klidu zbraní, podepsaných v průběhu r. 1992, umožnila rozmístění sil OSN mezi nepřátelené strany konfliktu a vytvoření čtyř zón, zvaných UNPA (*United Nations Protected Area*): Východní (Východní Slavonie), Západní (Slavonie, Baranja a Západní Srem), Severní a Jižní (Krajina). Udržení klidu zbraní bylo zajišťováno silami UNPROFOR (*United Nations Protection Forces*). Tyto síly však nezabránily tomu, aby samozvané státy pokračovaly ve své činnosti.

K zásadnímu obratu došlo r. 1995, kdy dvě vítězná tažení chorvatských sil osvobodila většinu území ovládaného dosud Srby. Existence samozvané Republiky Srbská Krajina prakticky skončila 5. srpna 1995. Zóna Východ zůstala vojensky neobsazena a Daytonskými dohodami byla odsouhlasena její postupná integrace do Chorvatské republiky. K tomu byla vytvořena Přechodná správa OSN pro Východní Slavonii (*UNTAES – United Nations Transitional Administration in Eastern Slavonia*). Ostatní srbská území, nezačleněná zatím do správní struktury Chorvatska, používala až do března 1997 název Oblast Sremu a Baranja (*Sremsko-baranjska oblast*), přičemž definitivně byla integrována do soustavy chorvatské státní správy 15. července 1997. Oblast nepoužívala žádnou vlastní vlajku.

Obr. 16.
Vlajka Republiky Srbská Krajina (varianta)

Albánci v Jugoslávii

Autonomní oblast Kosovo (do r. 1963 *Autonomna Oblast Kosovo i Metohija*, potom *Socijalistička Autonomna Pokrajina Kosovo*) zahrnovala výraznou většinu albánského obyvatelstva, jež nemělo po celou dobu své existence v rámci Jugoslávie uspokojivě vyřešenu otázku svého postavení jako samostatného etnika, a nespokojenost vyvrcholila v polovině 80. let 20. století. Jakmile došlo k rozpadu Jugoslávie, Albánci v Kosovu uviděli svou novou příležitost. Část jejich politické reprezentace se však zdráhala začít ozbrojenou vzpouru a snažila se vyřešit otázku změny svého postavení nenásilnou, gándhiovskou cestou. Proto se také vyskytla celá řada prohlášení kosovské nezávislosti po r. 1990, jež zahrnovala různou úroveň svrchovanosti, od postavení svazové republiky v rámci Jugoslávie se stejným postavením jako ostatní republiky ve federaci, přes plnou nezávislost Kosova až po jeho připojení k vlastní Albánii. ⁽¹²⁾ Žádná z těchto proklamací však neměla nějaké reálné důsledky, a to ani v tom, že by vedla k přijetí vlajky, jež by zasloužila pozornost.

Jugoslávské autonomní oblasti neměly své vlastní rozlišovací vlajky a jako součásti Socialistické republiky Srbsko používaly její vlajku (pochopitelně s červenou hvězdou). Jako v případě ostatních etnických skupin žijících v socialistické Jugoslávii existovala ovšem i vlajka albánské národnosti. Měla stejnou podobu jako současná albánská vlajka, na níž byla do kantonu přidána červená zlatě lemovaná pěticípá hvězda (aby ji odlišila od soudobé vlajky albánské, na níž byla podobná pěticípá hvězda položena nad orla) (**obr. 17**). ⁽¹³⁾ Tato vlajka je někdy ve vexilologických publikacích uváděna jako vlajka Kosova, tou však určitě nebyla, i když tam byla vyvěšována častěji než vlajka srbská.

Obr. 17.
Vlajka Albánců v Jugoslávii

Můžeme konstatovat, že tato vlajka, byť určitě Albánci příliš nemilována, byla příležitostně viděna až do r. 1999 a možná je tomu tak dosud. Domnívám se, že byla vyvěšována jako vhodný symbol, když žádnou jinou verzi nebylo možno používat, a navíc ji bylo velmi jednoduché příslušně upravit (vzpomeňme si na maďarské a rumunské vlajky s dírami, vyvěšované v kritických dnech těchto zemí, zatímco tady by stačil červený

značkovač). Je ale skutečností, že to tak nemuselo být nutně zamýšleno. Od poloviny 80. let byla nejoblíbenější vlajkou mezi albánskými obyvateli Kosova jednoduchá vlajka Albánie – červená s černým dvojhlavým orlem – bez jakýchkoliv dalších znamení. ⁽¹⁴⁾

R/Y/B+

Obr. 18.
Vlajka navržená I. Rugovou pro Dardanii

Státním znakem Dardanie by měl být černý albánský orl se zlatou šesticípou hvězdou nad hlavou, nesoucí čtvrcený štítek s černým kruhem v 1. a 4. zlatém poli, prázdným červeným a černým polem ve 2., resp. 3. čtvrtině. Na světle modré stuze vinoucí se přes štít je černý nápis DARDANIA.

Organizací, která zahájila ozbrojený boj vrcholící koncem r. 1998, byla Kosovská osvobozenecská armáda (*Ushtria Çlirimtare e Kosovës, UÇK*). V souvislosti s ní bylo zmiňováno několik vlajek, některé ve variantách, ale všechny byly tvořeny červeným listem, černým dvouhlavým orlem a žlutými iniciálami nebo celým jménem armády. Nejtypičtějším emblémem byl ten v podobě vojenské ramenní nášivky umístěný doprostřed červeného listu (**obr. 19**).

N/Y/R

Obr. 19.
Vlajka Kosovské osvobozenecské armády

Po intervenci vojsk NATO do Jugoslávie byl v Kosovu zřízen mezinárodní protektorát a UÇK transformována do Kosovských obranných sborů. Její symbolika byla změněna tím způsobem, že černý orl byl nahrazen černou siluetou mapy Kosova a samozřejmě byly změněny příslušné nápisy. Jelikož dosud není určena budoucnost Kosova, lze z toho důvodu očekávat, že vzniknou i nové návrhy na jeho vlajku.

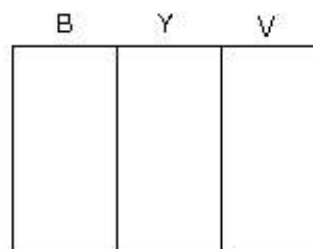
Vojvodina v Jugoslávii

Severní oblast Srbska, známá jako Autonomní oblast Vojvodina (od r. 1963 Socialistická autonomní oblast Vojvodina), neměla svou vlastní vlajku a používala vlajku srbskou. Ve Vojvodině žije poměrně velký počet národností, z nichž nejpočetnější je maďarská, ale žijí tady i Chorvati, Rumuni, Ukrajinci, Rusíni, Němci, Rakušané atd. Existují zde místa uvádějící přítomnost dokonce více než 20 etnických společenství.

Následkem ústavních změn v r. 1990 zrušilo Srbsko své autonomní oblasti a přetvořilo se na unitární stát. V reakci na toto opatření začaly některé politické strany usilovat o obnovení autonomie Vojvodiny. Jedna z rozhodujících složek této koalice, Liga sociálních demokratů Vojvodiny, se prezentovala pod vertikálně rozdělenou trikolorou v modré, žluté a zelené barvě (**obr. 20**). Tato vlajka měla své kořeny již v revolučním roce 1848, kdy ji použili revolucionáři ze Šajkašky (oblast kolem Nového Sadu) s mírně odlišnými barvami – modrou, žlutou a hnědozelenou. Před r. 1990, kdy ji sociální

demokrati znovu pozvedli, nebyla vlajka používána. Byla potom často viděna na demonstracích proti Miloševičovu režimu v samotné Vojvodině i v Bělehradu. Po Miloševičově pádu se zprávy o ní již neobjevují, ale její další používání nelze vyloučit.

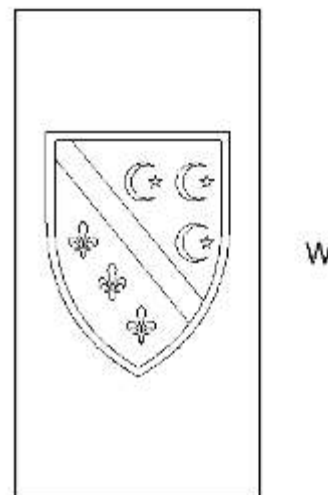
Příležitostně bylo zmiňováno použití modro-žluto-zelené vlajky s barvami uspořádanými do vodorovných pruhů, resp. vlajka imitující americké „Stars and Stripes“ pouze s třemi hvězdami v kantonu; ty měly představovat jednotlivé okrsky Vojvodiny – Srem, Banát a Bačku). Tato vlajka byla připisována Hnutí vojvodinského odporu, jedné z hlavních organizací pořádajících demonstrace proti Miloševičovi. Zdá se však, že to byla spíše politická deklarace než vážně myšlený návrh na vlajku Vojvodiny nebo politického hnutí.

Obr. 20.
Vlajka Ligy sociálních demokratů Vojvodiny

Muslimové v Jugoslávii

Před osvobozením od turecké nadvlády (1912-1913) byla jihozápadní část Srbska a severovýchodní část Černé Hory známa jako Sandžak (turecky *kraj*) Novi Pazar. Po odchodu Turků v ní zůstala velká skupina obyvatelstva buď přímo tureckého původu, nebo islamizovaných Slovanů; většina z nich se později považovala za spřízněné s bosenskými Muslimy. Sandžak byl také jednou z federovaných částí Demokratické federativní Jugoslávie zřízené za II. světové války (r. 1943), avšak po jejím skončení byla oblast znovu rozdělena mezi Srbsko a Černou Horu. Myšlenky na vyhlášení nezávislosti Sandžaku se objevily koncem 80. let 20. století, když s nimi otevřeně vystoupila Muslimská národní rada Sandžaku (*Muslimansko Nacionalno Vijeće Sandžaka*). Rada přijala začátkem 90. let symboly podobné těm, které v té době používala Bosna a Hercegovina – totiž štít posetý lillemi, přičemž byly horní tři lilie nahrazeny třemi půlměsíci. Mám zprávy o několika variantách, uvádějících horní („sandžacké“) pole někdy jako modré, zelené nebo černé. Také půlměsíce byly někdy provázeny hvězdou (po tureckém příkladu) a různě umístěny v horním poli. Znak se v několika případech objevil i uprostřed bílé vlajky (obr. 21). Tyto symboly však byly častěji používány v zahraničí než v Sandžaku samotném. Samo hnutí, které je uvedlo v život, také od poloviny 90. let omezilo své aktivity.

Obr. 21.
Vlajka Sandžaku

Okresy se zvláštním statutem v Chorvatsku a v Bosně a Hercegovině

Součástí poválečného uspořádání poměrů na územích, kde se vedly vojenské akce, byl vznik tří území se zvláštním statutem v Chorvatsku a v Bosně, a to dvou okresů v Chorvatsku a okrsku Brčko v Bosně a Hercegovině.

Dva chorvatské okresy (*kotar*), Glina a Knin, byly vytvořeny při územním dělení země r. 1993 jako oblasti s významným srbským osídlením. Časem však byly oba okresy

obsazeny Srby z Republiky Srbská Krajina a samospráva pro jejich chorvatské obyvatelstvo nebyla nikdy ustavena, a to ani „v exilu“. Následkem toho tato území nikdy nepřijala vlastní symboly.

Území kolem bosenského města Brčko, které bylo do r. 1995 z velké části v držení Republiky srbské, nebylo na základě Daytonských dohod zařazeno ani do Republiky srbské, ani do Federace Bosna a Hercegovina a byl nad ním zřízen mezinárodní protektorát. Bylo zároveň rozhodnuto, že o jeho budoucím postavení rozhodne mezinárodní arbitráž. Jejím výsledkem bylo vytvoření okrsku Brčko jako součásti Republiky Bosna a Hercegovina, která není součástí žádné z jejích dvou entit a těší se zvláštnímu postavení. Statut tohoto okrsku však stanoví, že by neměl používat žádných vlastních symbolů a že smí používat pouze symboly Bosny a Hercegoviny. Použití symbolů obou entit je dovoleno za předpokladu, že jsou použity současně.⁽¹⁵⁾

Literatura:

1. *Izvornik (etalon) grba i zastave Republike Srpske sa grafičkim standardima za primenu, ilustrovani prilog*, Službeni glasnik Republike Srpske (nedatováno, cca 1996).
2. Mrđenović, D., *Rodoslovne tablice i grbovi srpskih dinastija i vlastele*, Beograd: Nova knjiga, 1987.
3. Čala, P., *Jugoslavija – Grbovi, zastave, himne: Dvoglavi orao i križ s ognilima*, článek in *Vjesnik*, Zagreb, 17.XII.1989.
4. *Hrvatska enciklopedija*, Zagreb 1999.
5. Grakalić, M., *Hrvatski grb*, Zagreb 1990.
6. *Flags of the World*, <http://www.fotw.ca>, naposledy navštíveny 10.12.2001.
7. Heimer, Ž., *Flags and Arms of the Modern Era*, <http://zeljko-heimer-fame.from.hr>, naposledy navštíveny 10.12.2001.
8. *Ustav Hercegbosanske županije*, Narodne novine Hercegbosanske županije, br. 1/96, 10. travnja 1996.
9. *Presuda Ustavnog suda FBiH*, Službene novine Federacije BiH, br. 24/98, s. 712, 17. svibnja 1998.
10. *Ustav Republike Srpske Krajine*, Službeni glasnik Republike Srpske Krajine, br. 1/92, Knin, 2. januar 1992.
11. *Statute of the Brcko District of Bosnia and Herzegovina*, 7 December 1999, <http://www.ohr.int>.

Z angličtiny přeložil a poznámkami opatřil J. Martykán

Poznámky:

- (5) Informace o vlajce Republiky Bosna a Hercegovina jsme přinesli ve *Vexilologii* č. 86, s. 1681.
- (6) Podle televizního zpravodajství byly při vyhlášení Federace Bosny a Hercegoviny v zasedacím sále i při tiskové konferenci vyvěšeny prapory takto: uprostřed tehdejší bosenská (tj. bílá se znakem s liliemi, zlatě lemovaným), vlevo bosenských Muslimů (zeleno-bílo-zelená s bílým zeleně lemovaným půlměsícem) a bosenských Chorvatů (chorvatská trikolora se zlatě lemovaným šachovaným štítem, jehož výška odpovídala širce bílého pruhu).

- (7) Osmiboké obrazce, připomínající vybroušený drahokam, i motiv včely měly být převzaty z loga firmy AGROKOMERC, jejímž ředitelem byl Fikret Abdić (*Vexilokontakt* č. 7, 1995).
- (8) Vyobrazení bylo převzato z *Vexilokontaktu* č. 4, 1995.
- (9) Dne 21.12.1990 potvrdila srbská menšina v Chorvatsku svou autonomii a vytvoření Srbské autonomní oblasti Krajina (*Srpska Autonomna Oblast Krajina*), 12.5.1991 se 90% účastníků referenda vyslovilo pro připojení k Srbsku, 30.5.1991 se Krajina prohlásila samostatnou součástí SFRJ se všemi atributy státu.
- (10) Státní znak tvoří stříbrný orel s černou kresbou a červenou zbrojí, nesoucí na svých prsou červený štít se stříbrným křížem sv. Sávy a ocílkami. Vyobrazení znaku na bankovce Srbské Krajiny bylo převzato z publikace Pick, A., *Standard Catalogue of World Paper Money*, Vol. II, 7th edition, Iola: Krause Publications, 1994, s. 378. Publikace V. Liščák, P. Fojtík, *Státy a území světa*, Praha: Libri, 1998, uvádí na s. 342 znak doplněný nápisem КРАЈИНА pod orlem.
- (11) Na světle modrém štítu položen bílý orel se žlutou kresbou a korunou. Srdeční štít je červený s bílým křížem a ocílkami, lemován žlutě. Mezi ocas a každý pařát orla je vloženo po jedné bílé lilii se žlutou kresbou.
- (12) Poslanci kosovského parlamentu, kteří byli albánské národnosti, vyhlásili 2.7.1990 Kosovo za nezávislou a rovnoprávnou součást Jugoslávie a jeho oddělení od Srbska. Srbský parlament následně rozpustil orgány autonomní oblasti a zavedl tzv. nucenou správu nad oblastí. Dne 7.9.1990 albánští poslanci kosovského parlamentu přijali ústavu samostatného Kosova a vyhlásili je republikou v rámci SFRJ. Nezávislá Republika Kosova (Republika e Kosovëse), kterou uznala pouze Albánie, byla pak jednostranně vyhlášena 9.10.1991.
- (13) Vyobrazení je převzato z publikace *Státy a území světa*, s. 480.
- (14) P. Fojtík potvrzuje, že na záběrech z několika kosovských demonstrací kolem roku 1991, které byly publikovány v našich televizích, se objevovalo velké množství albánských vlajek s nápisem KOSOVA nad hlavou orla.
- (15) V časopise *Franciae Vexilla* č. 25/71, březen 2002, se uvádí znak „federálního distriktu Brčko: na znaku Republiky Bosna a Hercegovina je v modrém poli stříbrná kotva a tři stříbrné vlnky“.

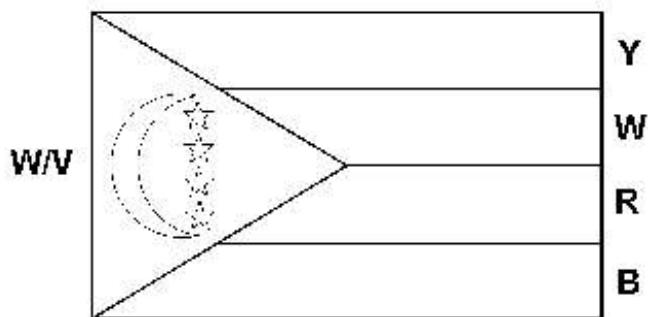
A well-known Croatian vexillologist contributes to our periodical with his article on symbols of secessionist states in former Yugoslavia. However, some of those states were nothing more than utopic projects proclaimed by some parties, but never realized and soon forgotten. Those entities that de facto functioned as more or less independent states with all attributes are listed in this article. Symbols of the Serb Republic (Fig. 1, Fig. 2), the Croat Republic of Herceg Bosnia (Fig. 5) and the Republic of Western Bosnia (Fig. 12, Fig. 14) proclaimed in Bosnia and Herzegovina belong among those already well known. Also symbols of the Republic of Serb Krajina (Fig. 15) existing in Croatia are familiar to some vexillologists. On the other hand, the flag of the future state of the Albanians living in Kosovo named Dardania (Fig. 18), flags of Vojvodina (Fig. 20) and Sanjak (Fig. 21) may contribute to knowledge of our readers.

NOVÉ VLAJKY

KOMORY

V závěru roku 2001 doznala opět změny vlajka Komor, když byla 23. prosince celonárodním referendem schválena nová ústava země. Bylo tak konečně ukončeno několik let trvající chaotické období, které začalo v roce 1997 separatistickými pokusy ostrovů Anjouan (Ndzuaní) a Mohéli (Mwali) a pokračovalo několika neúspěšnými pokusy o státní převrat. Nová ústava zavádí nový úřední název státu, Komorská unie (L'Union des Comores; Udzima wa Komori), a současně poskytuje jednotlivým ostrovům širokou autonomii. Územní celky unie se nazývají „autonomní ostrovy“, mají vlastní ústavy, v čele své prezidenty a vlády a také vlastní vlajky a hymny.

Nová vlajka byla vztyčena 31. prosince 2001 a tvoří ji čtyři vodorovné pruhy, žlutý, bílý,

KOMORY

červený a modrý, se zeleným žerďovým klínem s vrcholem ve středu listu. V klínu je bílý půlměsíc s cípy směřujícími k vlajčímu okraji, mezi nimiž jsou pod sebou čtyři bílé pěticípé hvězdy. Barvy pruhů zastupují ostrovy unie, protože se vyskytují na jejich vlajkách. Zelený klín s půlměsícem symbolizuje islám a ve spojení se čtyřmi hvězdami vyjadřuje současně komorský stát a jeho čtyři ostrovy, mezi které se tradičně počítá také Mayotte

(Mahoré), ačkoliv komorská vláda na něm nevykonává svoji suverenitu. Vlajka je popsána v článku 1 nové ústavy. Zavedeno je nové státní heslo „Jednota, solidarita, rozvoj“; o pečeti (znaku) je pouze řečeno, že bude stanovena zákonem.

Dne 10. března 2002 byla na Autonomním ostrově Anjouan schválena ústava, v jejímž článku 2 je stanovena vlajka ostrova, kterou se stal červený list s tradičním anjouanským symbolem, rozevřenou bílou pravicí nad bílým půlměsícem.

Stejný den byla schválena ústava Autonomního ostrova Mwali (Mohéli). V té symboly tohoto území popsány nejsou, obvykle se však uvádí separatistická červená vlajka se žlutým žerďovým pruhem. Na oficiálním portrétu prezidenta ostrova je vedle nové komorské vlajky vidět žlutá část další vlajky s bílým půlměsícem a hvězdou. Bližší informace nejsou k dispozici.

Novou ústavu schválilo 7. dubna 2002 referendum také na Autonomním ostrově Ngazidja (Grande Comore). Článkem 3 je zavedena nová vlajka, kterou tvoří modrý list s bílým půlměsícem u žerdi, jehož cípy směřují k vlajčímu okraji a mezi nimiž jsou seřazeny pod sebou čtyři bílé hvězdy. (www.comores-online.com/mwezinet/politique, www.afrique-express.com, www.parisrfic-ambassade.org, www.presidence-uniondescomores.com, www.agendadescomores.com)

-pf-

VEXILOLOGICKÁ LITERATURA

John Cochran - Stuart Elliott: *Military Aircraft Insignia of the World* (Výsostné značky vojenských letadel celého světa). Annapolis/Maryland: Naval Institute Press, 1998. ISBN 1-55750-542-X, USD 37,-. Formát 29,5 cm x 21 cm, brož. 137 stran, všechny il. barevné.

Kniha je velice dobře vypravena na kvalitním papíře, celobarevná od první do poslední strany. Ilustrace výsostných značek na křídlech, trupu a ocasním kormidle jsou podány v dostatečné velikosti, části letadel ve světle šedé barvě. Nevýhodou je snad snaha autorů podat profily trupů a křídel co možná nejuvěrněji, ačkoliv by byla naprostá schematičnost určitě věci na prospěch. Navíc je konec křídla znázorněn letovou hranou jednou nahoru, jednou dolů, což u nesymetrických značek nepřidává na přehlednosti.

Na rozdíl od válečných lodí, které jsou známy od nepaměti, jsou vojenská letadla dítkem našeho století. To umožňuje přesné vymezení pojednávané látky jak časově (od roku 1910 asi do roku 1997 - redakční uzávěrka není uvedena), tak i prostorově (od států, jež existovaly před první světovou válkou, až po změny nastalé rozpadem Sovětského svazu, Jugoslávie a Československa).

Na první pohled tedy jde o encyklopedické dílo, o jehož úplnosti a věrohodnosti čtenář nepochybuje. Vždyť v úvodu upozorňují autoři na fakt, že se dílo takové povahy ani nedá sestavit bez součinnosti mnoha institucí a odborníků po celém světě.

Českého čtenáře potěší věta z úvodu: "První známé označení národní identity letadel se datuje k roku 1910 při bombardovací soutěži konané ve Vídni. Každý soutěžní stroj byl opatřen národními barvami ve tvaru pruhů na koncích křídel. Víme, že se Rusko, Francie, Itálie, Rumunsko, Polsko a Čechy zúčastnily soutěže, při čemž Polsko a Čechy byly označeny rakouskými barvami červenou a bílou." Kdesi daleko odtud žijícím anglosaským autorům nemohlo ani napadnout, že už za Rakouska měli Češi i Poláci bílou a červenou za své.

Kniha o výsostných značkách vojenských letadel není bezprostředně naším oborem, ale přece jen souvisí s vexilologií v tom, že většina jich je odvozena od státních či vojenských vlajek. Nejvíce je zastoupena kokarda (anglicky roundel), která sdružuje národní barvy do soustředných kruhů, přičemž většinou, jak tomu má být, barva horního nebo žerďového pruhu tvoří střed kokardy. Tuto praxi zavedla 26. července 1912 Francie jako první a po ní jí přijaly četné letecké síly na světě.

Jak je tomu však s obsahem, fakty, daty, historickými skutečnostmi? Nejsem vyloženým odborníkem v této oblasti. Před lety jsem se však důkladně zabýval označením letadel členských armád Varšavské smlouvy a získal při tom autentické informace z dobře informovaných zdrojů, především z vojenských historických ústavů. To mě opravňuje dívat se kriticky na texty i vyobrazení.

Je samozřejmě nemožné analyzovat každou kapitolu, každou stránku knihy. Proto se omezím na stať o Československu (1). Protože předpokládám, že ne každý má možnost knihu si opatřit, budu některé odstavce citovat a pro odlišení je uvedu odsazeně. Pojmy, na které chci zvlášť upozornit, jsou vytištěny kurzívou.

Československo vzniklo roku 1918 jako nezávislá republika rozpadem rakousko-uherského mocnářství. Vybrané národní barvy byly kombinací *červené a bílé* Čech a *modré a bílé* Slovenska.

Českými barvami byly vždy bílá a červená, nikdy opačně, a uvedené slovenské barvy jsou čirým výmyslem autorů, ty jsou v takovém složení zcela neznámé. Od 40. let

19. století jsou jimi bílá, modrá a červená. V roce 1918 ještě neexistovaly jednotné barvy pro celé Československo, ty byly zavedeny až zákonem z 30. března 1920, a to v závazném pořadí bílá, červená a modrá.

První značky používaly národní barvy ve tvaru kokardy s červeným vnějším

kruhem, po ní následoval modrý a bílá byla ve středu. Byla identická s kokardou ruského carství. Bylo to velice pohodlné, protože mnohé nové české letouny pocházely z ruských zdrojů.

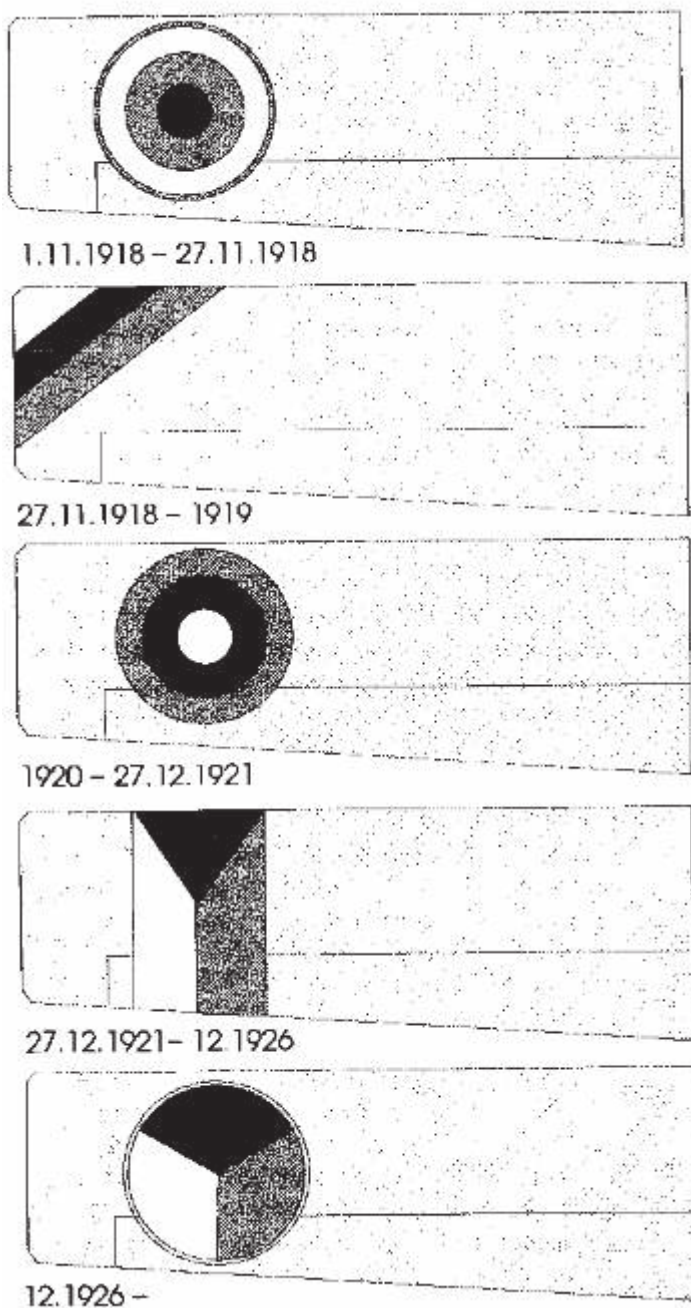
Celé toto vyprávění nemá se skutečností mnoho společného. První označení, o kterém se autoři ani nezmiňují, trvalo jen krátkou dobu, necelý měsíc, od 1.11. do 27.11.1918. Kokarda (vyjmenováno od středu) se skládala z červené, modré a bílé a byla červeně olemovaná (**obr. 1**). Barvy byly pravděpodobně zvoleny libovolně, bez velké návaznosti na "národní barvy", což by mohlo vysvětlit neobvykle krátký čas používání.

Druhé označení se používalo od 27.11.1918 do konce roku 1919. Byly to šikmé bílomodročervené pruhy na konci křídel (nebo kosé, podle toho na které straně) a na ocasním kormidle. Kratší pruh byl bílý, nejdelší červený.

Teprve třetí označení souhlasí s kresbou uvedenou v recenzované knize (**obr. 2**). Používalo se od r. 1920 do 27.12.1921 a nikoliv v letech 1918-1920, jak autoři uvádějí.

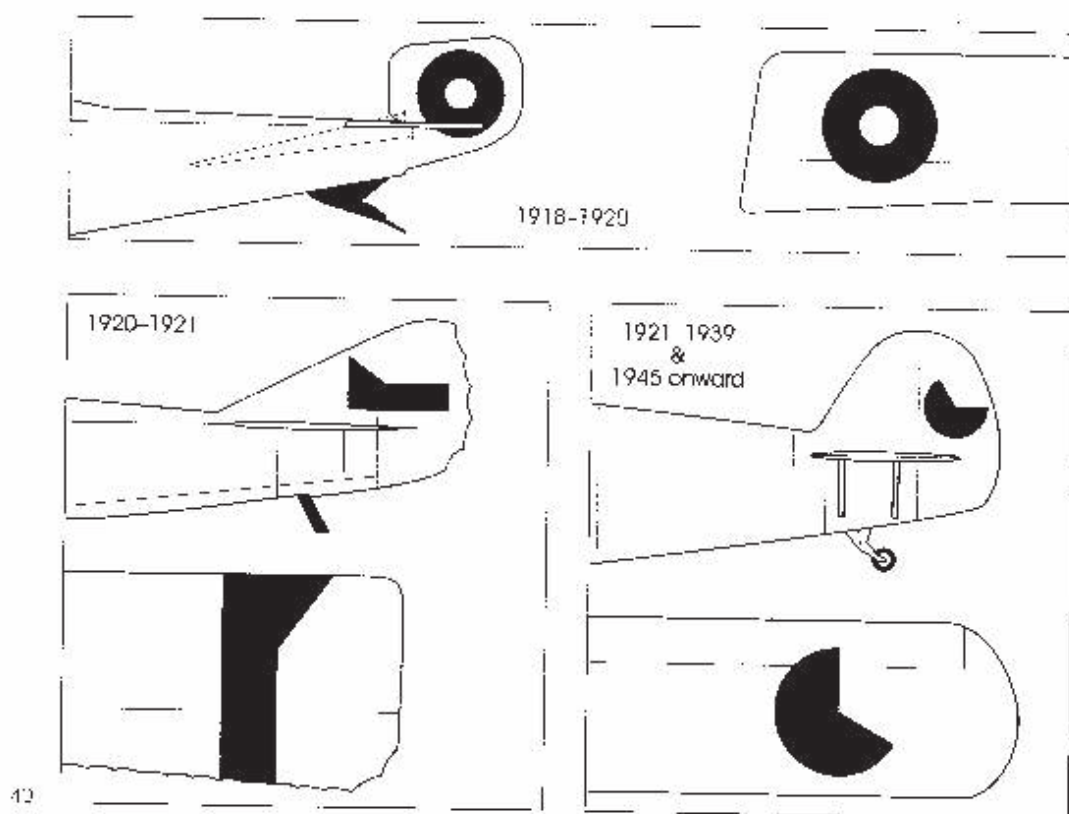
Ještě jednu otázku je třeba zodpovědět. Jak to vlastně bylo s novými letadly z ruských zdrojů? Sotva se mohlo jednat o dovoz, vždyť tou dobou zuřila v Rusku občanská válka. Ve III. svazku Vojenských dějin Československa (2) jsem se dočetl na s. 96:

"Významnou položku ve výzbroji v první polovině roku 1919 vedle stíhaček Fokker D VII a pozorovacích letounů Phoenix C I tvořily stroje ruského původu Anatra D. S. Anasal, nalezené po převratu ve skladu v Plané".

obr. 1

Z 89 letadel, která byla do 30. června 1919 převzata od rakousko-uherské armády, mohla trofejní ruská letadla představovat jen část, snad čtvrtinu. To by ale sotva mohl být důvod převzít ruskou kokardu, tím spíše, že kokardy otištěné na s. 99 recenzované knihy (Rusko) se od československých poněkud lišily a že to nebylo první označení letadel. Domnívám se, že šlo zcela jednoduše o barvy vítězných mocností Francie a Velké Británie, které se zkombinovaly na jiný způsob. Ostatně také Američané si tak počínali během 1. světové války, tj. v letech 1918-1919 (viz s. 128 recenzované knihy). Letadla amerického expedičního sboru nesla přesně takové kokardy (od středu bílá, modrá, červená), aniž by je napadlo chtít napodobovat ruské.

obr. 2

Národní vlajka byla zavedena v roce 1920, totiž české barvy bílá nad červenou s modrým slovenským klínem u žerdi. Vyobrazením této vlajky byla označena křídla a ocasní kormidlo českých letadel. Od roku 1921 je v používání kokarda ve tvaru národní vlajky. Bílý sektor musí vždy směřovat ven. Na tmavé ploše bylo výsostné znamení bíle olemováno.

Čtvrté označení spočívalo ve vyobrazení národní vlajky a bylo používáno od 27.12.1921 do prosince 1926 a nikoliv 1920-1921, jak tvrdí autoři. Nechci být malicherný, a proto nepolemizuji, zda klín je či není slovenského původu.

Konečně bylo v prosinci 1926 nalezeno a zavedeno definitivní řešení. Od té doby nejsou kokardové barvy sestaveny do soustředných kruhů, nýbrž do sektorů. Poněvadž výsostné znamení vlastně představuje státní vlajku ve tvaru kruhu, musí být naneseno na povrchu letadla tak, aby modrá výseč ukazovala ve směru letu, jak by vlála vlajka ve větru. V knize je kokarda správně nakreslena na ocasním kormidle, naproti tomu na křídlech zcela chybně. Do 15. března 1939 byl lem buď červený nebo modrý, po 9. květnu 1945 modrý nebo prostě chyběl.

Nyní může čtenář posoudit, zda informace o československém letectvu jsou podány objektivně nebo ne. Samozřejmě si netroufám tvrdit, že všechny kapitoly mají tutéž slabou úroveň. Jistě se najdou i takové, kde text a vyobrazení "sedí". Nicméně budí způsob, jakým byla pojednána zkoumaná kapitola, podezření, že autoři postupovali povrchně. Znali několik dat (např. zřízení republiky v roce 1918 a zavedení státní vlajky v roce 1920) a do nich pak vtěsnali ostatní informace. Když neměli správný zdroj po ruce, prostě si informaci vymysleli. To je ale nezodpovědné. Takové jednání jsem pranýřoval už ve své přednášce v Kapském Městě, u příležitosti 17. mezinárodního vexilologického kongresu (3).

Celkově není kniha špatná, ne každou informaci je však možné brát za bernou minci.

Jiří Tenora

Poznámky:

(1) Dopis Vojenského historického ústavu ČSLA z 6.7.1989. Jako autoři informace jsou uvedeni plk. ing. Jaroslav Janečka a PhDr. Zbyšek Svoboda.

(2) Vojenské dějiny Československa, III. díl. Praha: Naše vojsko, 1987.

(3) Der Flaggenkurier 7/8 (1998), s. 30-35. P. Martinez (ed.): Flags in Southern Africa and the World (Proceedings of the XVII International Congress of Vexillology), Pinegowrie 1999, s. 288.

JUBILEA

V letošním roce oslaví svá významná životní jubilea tito členové Vexilologického klubu: mgr. Edmond Ondřeka 16.3. – 65 let, mgr. Miroslav Bartoš 20.3. – 65 let, ing. Miroslav Škrabal 9.6. – 75 let a ing. Roman Zoufal, CSc., 11.6. – 70 let. Jubilantům srdečně blahopřejeme!

-jh-

OMLUVA

Výbor Vexilologického klubu se omlouvá svým členům za to, že k úhradě členských příspěvků pro rok 2003 byly rozeslány složenky, které jsou od 1. ledna 2003 neplatné.

Autoři hlavních článků:

Ing. Josef Česák, Vazovec 28, 511 01 Turnov

Ing. Petr Exner (petr.exner@uhk.cz), Havlíčkova 294, 500 02 Hradec Králové

Mgr. Pavel Fojtík (fojtikpa@volny.cz), Prusíkova 2435, 155 00 Praha 5

VEXILOLOGIE (ISSN 1211-2615) – the journal of the Vexillological Club, CZ-130 00 Prague 3, Pod lipami 58, The Czech Republic. Editor-in-chief Aleš Brožek. Editorial Board A. Brožek, J. Eichler, P. Exner, P. Fojtík, J. Hubka, J. Martykán, L. Mucha, Z. Svoboda and J. Tenora. Artwork Petr Exner. English translations Jaroslav Martykán.

March 2003

No. 127

VEXILOLOGIE (ISSN 1211-2615) - zpravodaj Vexilologického klubu, 130 00 Praha 3, Pod lipami 58. Výkonný redaktor ing. Aleš Brožek. Toto číslo připravila redakční rada ve složení ing. A. Brožek, mgr. J. Eichler, ing. P. Exner, mgr. P. Fojtík, J. Hubka, ing. J. Martykán, doc. dr. L. Mucha, CSc., dr. Z. Svoboda a ing. J. Tenora. Výtvarně spolupracoval ing. Petr Exner. Anglické překlady Jaroslav Martykán.

Březen 2003

č. 127

OBSAH:

VEXILOLOGICKÝ NEZMAR	2379
KRAJSKÉ SYMBOLY V ČESKÉ REPUBLICE (III)	2382
SYMBOLY SECESSIONISTICKÝCH STÁTŮ NA ÚZEMÍ BÝVALÉ JUGOSLÁVIE – II. ČÁST	2390
NOVÉ VLAJKY	2398
Komory	2398
VEXILOLOGICKÁ LITERATURA	2399
Jubilea	2402
Omluva	2402

CONTENTS:

HYDRA IN VEXILLOLOGY	2379
REGIONAL SYMBOLS IN THE CZECH REPUBLIC (III)	2382
THE SYMBOLS OF SECESSIONIST STATES IN FORMER YUGOSLAVIA (2nd PART)	2390
NEW FLAGS	2398
The Comores	2398
BOOK REVIEWS	2399
Anniversaries	2402
Words of apology	2402

ISSN 1211-2615